

Lausunto

14.05.2024

Asia: VN/9978/2024

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Määritelmät. Näkemyksenne asetusluonnoksen 2 §:n määritelmistä (esim. ovatko määritelmät selkeät, onko tarvetta lisätä määritelmiin jokin käsite?)

Ei

Perustelut:

Asetusluonnoksen 2 § määritelmät vaikuttavat erillisinä ja itsenäisinä tarkasteltuina melko selkeiltä. Pohdittavaksi nostamme 2 § kohdan 2 sosiaalipalvelujen järjestämisen prosessin ja 2 § kohdan 3 sosiaalipalvelujen toteuttamisen prosessin määritelmien selkeyden suhteessa asetusluonnoksen 10 § sosiaalihuollon henkilöstön työtehtäviin; laajan asiakasvastuun tehtävään, sosiaalipalvelun järjestämisen tehtävään sekä sosiaalipalvelujen toteutuksen tehtäviin. Ilmeisesti 2 § järjestämisen prosessiin kuuluisi erityisesti 10 § sosiaalihuollon laajan asiakasvastuun tehtävään sisältyvää työtä. Toisaalta sosiaalipalvelun toteuttamisen prosessiin kuuluisi myös 10 § sosiaalipalvelun järjestämisen tehtävään sisältyvää työtä ja sosiaalipalvelun toteutusta. Pohdimme, edustavatko edellä kuvatut termit suhteessa toisiinsa lainsäädännöltä odotettua riittävää selkeyttä ja sisältyykö niihin liiallinen sekaannusten riski lainsäädännön toimeenpanossa.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)?

Ei

Perustelut:

Edelleen nostamme esiin, onko terveydenhuollolle sosiaalihuollosta luovutusluvalla kohdennettavissa tiedoissa oikeasuhtaisuutta ja mikä on haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan tai hänen huoltajansa mahdollisuus tosiasiallisesti ymmärtää luovutusluvan valtuuksien laajuus. Esimerkiksi onko oikeasuhtaista, että laaja-alaisessa terveystalouden järjestämisen ja toteuttamisen tehtävässä esimerkiksi hammashoidossa olisi oikeus tietoon esimerkiksi lastensuojelun asiakkuudesta. Tuomme asiaa esiin tiedostaen lainsäädännön veloitteen henkilöstölle käyttää ainoastaan palvelutehtävän kannalta välttämättömiä tietoja, mutta pidämme näin laajaa

käyttöoikeutta oikeusturvariskinä erittäin arkaluontoisten sosiaalihuollon asiakastietojen osalta. Korostettakoon, että lastensuojelun asiakkuustiedoissa on usein myös asiakkaan läheisiä koskevia arkaluontoisia tietoja.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (19 §)?

-

Perustelut:

-

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei

Perustelut:

Huomioiden sosiaalihuollon toiminnalliset ja asiakasryhmäkohtaiset erityispiirteet sekä asiakkaan oikeuden tosiasialliseen informointiin, tulisi luovutusluvan kohdentamisessa samalla säätää selkokieliisyydestä ja saavutettavuudesta, myös kielivaihtoehdot ja tulkkaukspalvelut huomioiden.

Luovutusluvan kohdentaminen. Vastaako luovutusluvan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Kyllä

Perustelut:

Sillä varauksella, että tukea asiakastiedon ja luovutuslupien käyttöön työn arjessa tarvitaan lisää. Palvelunjärjestäjiä on tuettava ja ohjattava valtion taholta riittävästi siihen, että henkilöstö, joka asiakas- ja potilastietoja sekä niitä koskevia luovutuslupia käsittelee ja niistä informoi asiakkaita, on saanut riittävän koulutuksen lainsäädännön soveltamiseen ja ymmärrettäväksi tekemiseen asiakkaille sekä asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttöön, viitaten myös lain sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä 59 §. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon eri palvelujen ja työorientaatioiden erityispiirteiden ymmärryksen vahvistamiseksi käytettäessä eri orientaatioin muodostettua asiakas- ja potilastietoa, puoltaisi tarvetta käynnistää valmentaminen ja ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden kesken. Asetus vaikuttaa suoraan ja käytännönläheisesti asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien toteutumiseen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen ja toteuttamiseen, näin ollen myös suoraan ammattihenkilöiden työskentelyyn käytännössä.

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko luovutusluvan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)?

-

Perustelut:

-

Arvionne asetuksen mukaisen luovutusluvan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

-

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Talentia esittää, että 4 § listauksessa terveydenhuollon palveluista muutetaan kohta 9 “opiskeluhuollon palvelut” muotoon “opiskeluterveydenhuollonpalvelut”. Perusteena on, että opiskeluterveydenhuollonpalvelut kuvaa terveydenhuollon palvelua, toisin kuin opiskeluhuollon palvelut, joka vakiintuneena terminä kuvaa laajaa kokonaisuutta sisältäen kuraattoripalveluja.

Korostamme lisäksi, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten palvelujen määrittely on merkittävää asiakkaan oikeuksien sekä palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen kannalta. Asiakastietolain 53 §:n mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten palvelujen määrittelyn tulkinnanvaraisuus lainsäädännössä tulee edellyttämään selkeää ohjausta sosiaali- ja terveysministeriöstä tai valvontaviranomaisilta. On huomioitava, että sosiaali- ja terveyspalvelujen integratiivista kehittämistä tehdään hyvinvointialueilla myös taloudellisesti tavoitteellisesti, joka voi näkyä pyrkimyksenä lisätä hyvinvointialueiden sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäviä tavalla, joissa voidaan olettaa olevan pyrkimystä mahdollisuuteen käyttää nykyistä joustavammin sosiaalihuollon ja terveydenhuollon asiakastietoja (ns. ”hybridivirat”). Tähän voi sisältyä asiakastietojen käsittelyn sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta riskejä, muun muassa liian suuren tehtävämäärän ja lisäosaamisvaatimusten kautta henkilöstölle valmiiksi kuormitetussa tilanteessa.

Yhteisten palvelujen määrittelyyn liittyvään tulkinnanvaraisuuteen ja siten soveltamiseen eri tavoin esimerkiksi eri hyvinvointialueilla voi liittyä riski tiedon toisiokäytön vaikeutumisesta, joka vaikuttaa esimerkiksi kansallisiin tilastotietoihin sekä tiedolla johtamiseen. Lisäksi kyse on kansalaisten oikeusturvan yhdenvertaisesta toteutumisesta asiakastietojen käsittelystä.

Ruuskanen Kristiina
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry